

2017 - Anul tribuniștilor memorandiști (LI):

Nu li'-i sufletul curat! - Eu, Rațiu, să fiu împușcat și suflarea să afle că glonțul a intrat prin spate? - Străinătatea cu noi!

Anul 1894 a fost anul celui mai mare proces politic din Europa sec. al XIX-lea: "PROCESUL MEMORANDULUI", Tribuna reflectându-i zilnic, desfășurarea, în paginile cotidianului! Liderii memorandiști cunoșteau tactica procurorilor maghiari din evoluția proceselor, în special din procesul "Replicei", A.C. Popovici fiind condamnat - deși a susținut cu mult curaj că «Replika nu este îndreptată împotriva statului maghiar, ci "împotriva șovinismului din acest stat. V-o zic din nou să nu căutați în cartea tineretului universitar crime. Ea este efluxul politicii de maghiarizare". Analizând procesele, istoricul Liviu Maior remarcă data procesului Replicei (31 aug. 1893): «"Tactica procurorului Jeszensky s-a dovedit bună, aranjând cu excluderea publicității, în miez de vară dezbateră, spre a evita putința mobilizării maselor românești pentru ziua procesului"»;

nu același lucru s-a întâmplat cu Procesul Memorandului, luna mai amintind românii de Marea Adunare Națională - Blaj (3 mai, stil vechi-15 mai, stil nou 1848). În 2018 românii sărbătoresc 100 de ani de la Marea Unire dar nimeni nu trebuie să uite împlinirea a 170 de ani de la momentul în care românii transilvăneni s-au declarat națiune de sine stătătoare, când tribunii explicau la Blaj, celor 40.000 de români, ce hotărâri se luau. După aproape 50 de ani (1848-1894), mândria de a fi român - reflectată chiar de înscrieri maghiare - era realitatea ce dădea frisoane autorităților: «Ioan Sălăjan Gurzău (Szilágyi Gurzo János) a spus că: "Și eu sunt român, iar

poporul român îl putem asemăna cu un copac: evreul este rădăcina, românul tulpina, creanga este romano-catolicul, frunza pe care o suflă vântul este ungurul, înțelegând aici pe calviniști.» (Proces Verbal - Doc. 535/1892 Min. Interne Regal Maghiar).

În suplimentul Tribunei (29 noiembrie 2017) a fost republicat “Memorandul” și discursul președintelui partidului, apărătorii și sentințele pronunțate. În lucrarea „Un memoriu politic - Cestiunea română în Transilvania și Ungaria”, tribunistul rășinărean Eugen Brote ne comunica și alte detalii ale procesului, inclusiv jurații acestui proces: «Jurați: Balogh; dr. Nagy; dr. Piszatory; dr. Koch; dr. Werner; Ladits; Gajzágó; Molnár; Hadházy; dr. Bogdán; Br. Feilitsch; Nagy.» Discursul președintelui dr. Ioan Rațiu a rămas înscris în istoria românilor ca una dintre cele mai frumoase pagini de curaj și elocință (Liviu Maior): «Bătrânul luptător, „omul de oțel”, cel ce își asumase o responsabilitate grea, a conferit mișcării și partidului demnitatea. Discursul său, reprodus în presa întregului spațiu românesc, în marile ziare europene, sintetizează nu numai esența procesului Memorandului, ci și mișcarea politică românească în ansamblu ei, cu năzuințele și obiectivele ce o însoțesc. (...). Discursul lui a șocat atît completul de judecată, cît și lumea prezentă în sală. (...) președintele completului, baronul Szentkereszty, a prezentat, în plic sigilat, opinia sa separată față de a celorlalți judecători. El își dădea seama de eroarea judiciară comisă... A propus suspendarea hotărîrii Curții cu jurați și constituirea unei curți noi, care să rejudece întregul caz. Dar presiunea presei, a guvernului interesat în proces, opinia colegilor săi au făcut ca obiecțiile sale să fie repede trecute cu vederea, ignorate în ultimă instanță. Astfel s-a încheiat unul din marile procese politice ale Europei sfîrșitului de secol, marcînd conștiința românilor și a opiniei publice europene ... Îmbinate, cele două decizii au urmărit decapitarea conducerii și a P.N.R-ului în ansamblul lui. Rînd pe rînd, I. Bianu, I. Slavici și Barbu Ștefănescu Delavrancea au sosit în Transilvania pentru a-l determina pe Rațiu și pe colaboratorii săi să recurgă la această măsură extremă.(...)». La 16 iunie 1894, guvernul de la Budapesta interzicea Partidul Național Român, decizia stipulând «cetățenii aparținători minorităților nu se pot organiza în partide politice permanente».

În “Sibiul și Marea Unire”, istoricii Mihai Racovițan și Pamfil Matei au consemnat: «Până la pronunțarea Curții de Casație asupra recursului făcut de condamnați, aceștia au fost lăsați liberi, însă sub supraveghere polițienească. (...) la sugestia lui Slavici, D.A. Sturdza, președintele Partidului Liberal, care a reușit să-l atragă pe Eugen Brote, l-a trimis la Sibiu în iunie 1894 pe B. Ștefănescu-Delavrancea să-i atragă și pe ceilalți memorandiști. Întîlnirea dintre Delavrancea și I. Rațiu din “Dumbrava Sibiului” a fost impresionantă, iar răspunsul omului politic ardelean de o rară demnitate: “Sunt bătrîn, nu pot să încălesc calul ca un voinic de 20 de ani, jandarmii mă priveghiază de aproape. Spune dumneata, n-ar fi o rușine neștearsă ca eu, Rațiu, să fiu împușcat și suflarea românească să afle că glonțul a intrat prin spate, cum numai fugarilor lași le e dat să piară? Fericirea mea din urmă și cea mai mare, va fi ca oasele mele să putrezească în temnițele Ungariei. Din cenușa lor se va ridica triumfalnic cauza națională”». Considerînd că perioada 1881-1895 a fost «epoca Mișcării Memorandiste, etapă decisivă spre Marea Unire din 1918» autorii prezintă o statistică cu persecuțiile la care au fost supuși tribuniștii, aceștia fiind condamnați între «1893-1903 la 46656 coroane amendă și 17 ani temniță. (...) Dintre publiciștii condamnați până în 1894, reținem pe Eugen Brote de 7 ori, I. Russu-Șirianu de 3 ori, I. Slavici de 4 ori, V. Lucaciu de 4 ori, Pop-Păcu-

rariu de 3 ori, Aurel Mureșanu de 3 ori, Septimiu Albini de 3 ori, A.C. Popovici de 2 ori și alți 60 de români câte o dată, toți însumând ani grei de temniță și amenzi considerabile».

După marele proces al “Memorandului”, alte 12 procese de presă au „macinat” cotidianul sibian. Sunt judecați și condamnați inclusiv corespondenții Tribunei (preoți, învățători, medici) pentru aderență la cele două procese celebre. Articolele “Străinătatea cu noi!” („Foaia Poporului” nr. 5 din 13/25 febr. 1894), „Nu li-’i sufletul curat” (Foaia Poporului” nr.7/1894) și inscripția pe un tricolor român «Totul pentru națiune» au adus o serie de condamnări tribuniștilor George Moldovanu și T.Liviu Albini (noul proprietar al „Foi Poporului”). Reproducem un pasaj din articolul „Nu li-’i sufletul curat”: «Omul care pe căi nedrepte umblă, care numai nelegiuri săvârșește, care a călcat din fărădelegi în fărădelegi, și simte că legea la răspundere îl va trage, și pedeapsă își va lua, și omenimea îl va oropsi, ori-cât de îndrăcit ar fi întru săvârșirea mișeleștilor sale fapte, dela un timp încolo începe a simți ceva greu pe inimă, a să sfii de oameni, a tremura, a să spăria de toată lumea, de toată mișcarea ființelor și a lucrurilor dintr’însa! Iubește locurile ascunse, neumbrate, întunerecul, da, întunerecul unde nimeni să nu-l vadă, să nu-l prindă și să-l scoată la lumina lumii! În o pădure fiind, pe el îl sparie fiecare clătinare a unei rămurele, fiecare fișit al frunzelor, și o șopârlă de ar fugi prin apropierea lui și ar face un zgomot prin frunze, el e în stare să arunce cu petri după nevinovata vietate, că de ce l-a spăriat! Să teme de toată mișcarea, să sparie până și de umbra sa proprie: căci nu are sufletul curat și conștiința sa îl mustră! Îl neliniștește, îl face fricos! În starea aceasta sufletească se află de câtăva vreme încoace și stăpânitorii puterii publice dela noi, Maghiarii. Este lung, înspăimântător de lung șirul fărădelegilor pe care ei le-au săvârșit în ascuns, în întunerec, asupra naționalităților nemaghiare din această patrie în timpul celor 27 ani de când au pus mâna pe putere și pe conducerea acestei țări. (...)».

Soarta memorandiștilor nu a lăsat indiferent guvernul și opoziția de la București, regele Carol I fiind pus într-o situație foarte dificilă, opinia publică cerându-i să intervină și să sprijine eliberarea acestora.

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<http://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2017-anul-tribunistilor-memorandisti-li-131262.html>

